

УДК 338.48

*Олександр Олександрович Носирєв, к. геогр. н., доцент,
доцент кафедри туризму і готельно-ресторанного бізнесу,
Альона Андріївна Чернат,
здобувач ОП «Туристичний бізнес»,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут», м. Харків*

СТРАТЕГІЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Харківська область традиційно вважається регіоном з високим рівнем розвитку промисловості, сільського господарства, освіти і науки. Туризм не є визначальним у розвитку регіону, хоча має для цього сприятливі передумови – природні, історико-культурні, економічні, соціально-демографічні. Ресурсна база кожного із районів Харківської області має значний потенціал для комплексного розвитку різних видів відпочинку й оздоровлення: санаторно-курортного лікування, спортивно-оздоровчого, культурно-пізнавального, сільського зеленого, мисливського та рибальського туризму. Харківська область є багатoproфільною дестинацією літнього та зимового відпочинку, бальнеологічного лікування й масового пізнавального туризму.

Метою розвитку туризму в Харківській області є інтенсифікація галузі передусім зростання її ролі в соціально-економічному житті регіону шляхом ефективного використання наявного туристичного потенціалу на основі принципів сталого розвитку. Створення на цій основі умов для розвитку людського капіталу, забезпечення зайнятості населення, зростання доходів, формування національної та регіональної конкурентоспроможності. Реалізація стратегії розвитку туризму в Харківській області повинна сприяти капіталізації природних, екологічних, ландшафтних, історико-культурних та інших надбань регіонів через розвиток туристичної галузі. Досягнення поставленої мети забезпечить поліпшення соціально-економічних показників області: збільшення податкових надходжень до бюджету; підвищення рівня життя населення за

рахунок зростання відсотка зайнятості та середньої зарплати в туристичній індустрії; зростання якості життя шляхом підвищення культурного рівня та патріотичного виховання населення міста тощо [1].

Туристична привабливість території залежить від природних умов, розвиненої інфраструктури, різноманітності рекреаційно-туристичних об'єктів та послуг, що надаються туристичними підприємствами. В цьому контексті, однією з перспективних регіональних дестинацій в Україні є Харківська область, яка має потужний рекреаційно-туристичний потенціал та вагомі передумови для розвитку туризму: вигідне геополітичне розташування, комфортні мікрокліматичні умови, різноманітний ландшафт, унікальну флору і фауну, історико-культурну, архітектурну спадщину, розвинуту мережу транспортного сполучення, достатні людські, матеріальні, у тому числі природно-оздоровчі ресурси. На Харківщині потрібно модернізувати та удосконалити туристичну виробничу, інституціональну, соціальну та інформаційну інфраструктуру, що забезпечує взаємодію суб'єктів туристичної сфери та врегульовує матеріальні, фінансові та інформаційні потоки [2].

Харківська область має достатньо сприятливі кліматичні умови, барвистий ландшафт і наявність цілющих мінеральних джерел, здатними генерувати значний інтерес вітчизняних та іноземних туристів. Визнання пріоритетності розвитку туризму як одного з основних чинників економічного зростання регіону та визначення розвитку внутрішнього та в'їзного туризму стратегічної та оперативною цілями розвитку регіону потребує розвитку наявних та необхідність розвитку нових перспективних видів туризму через формування, в першу чергу регіональних туристичних продуктів на основі раціонального використання туристичних ресурсів, збереження й відродження навколишнього природного середовища, історико-культурної спадщини Харківської області, сприяння розвитку сучасної індустрії туризму [3].

Харківська область володіє великою кількістю пам'яток архітектури, які є складовою його історико-культурних туристсько-рекреаційних ресурсів.

Найбільш забезпеченими пам'ятками архітектури виявилися Богодухівський, Вовчанський, Валківський, Зміївський, Чугуївський та Краснокутський райони. Саме їх можна вважати осередками для розвитку культурно-пізнавального туризму та подорожей вихідного дня. Проте, більша частина культурної спадщини Харківської області, в тому числі й архітектурної, перебуває у незадовільному стані й потребує проведення робіт із реставрації, або реконструкції, облаштування для туристичних відвідувань.

Сприятливими передумовами для розвитку туризму в Харківській області є значний історико-культурний та природно-рекреаційний потенціал. За кількістю пам'яток культурної спадщини м. Харків стоїть на другому місці в Україні (після м. Київ). Туристичні ресурси Харківської області складають природні комплекси та штучно створені об'єкти, що мають особливу природоохоронну, наукову, рекреаційну, естетичну цінність і виділені з метою збереження природної різноманітності ландшафтів, генофонду, рослинного і тваринного світу, збереження біорізноманіття. Туристсько-рекреаційна сфера регіону не може повною мірою виконувати свою соціально-економічну та культурно-дозвільну функцію, стати стабілізаційним фактором збереження довкілля та наявної історико-культурної спадщини, оскільки ряд об'єктів на території Харківської області перебуває в незадовільному стані, потребує проведення робіт з реставрації або реконструкції, облаштування для відвідувань туристами [4]. Основними проблемами туристсько-рекреаційної сфери регіону є:

1. Низький рівень розвитку культурно-пізнавального туризму, спричинений відсутністю нормативно-правового забезпечення питань використання культурної спадщини в туризмі.

2. Обмежена транспортна доступність більшості об'єктів (низька якість доріг, відсутність сучасного парку автобусів для туристського обслуговування, відсутність обладнаних автостоянок).

3. Непідготовленість деяких музейних експозицій до відвідування групами туристів.

4. Значне антропогенне навантаження на об'єкти природно-заповідного фонду і загроза їх швидкого виснаження.

5. Недостатній рівень обслуговування та надання санаторно-курортних, туристичних, готельних послуг.

6. Неефективний маркетинг і низький рівень менеджменту [4].

Для подальшого ефективного розвитку туристської сфери Харківського регіону потрібна стабільна ефективна туристська політика, яка сприяла б розширенню і покращенню туристської сфери регіону. За допомогою даного політичного регулювання можна було б ефективніше просувати регіональний турпродукт як на національному ринку, так і на міжнародному, не боячись конкуренції. Метою регіональної та державної політики повинно бути спрямування усіх зусиль на ефективний розвиток туристської галузі. Також посилення активності державної влади та місцевого самоврядування у даній сфері не завадило для її покращення. Ще одним шляхом покращення є збільшення ролі регіональних і місцевих туристських організацій в процесі створення та просування туристських послуг. Проблемою туризму регіону є недостатнє фінансування даної галузі. Дану проблему можна вирішити завдяки інвестиціям, а інвестиційні вклади більшою мірою залежать від політичного становища галузі як регіону, так і держави. Завдяки залученню вітчизняних і іноземних інвестицій можна стимулювати розвиток інфраструктури туристської галузі, а саме через будівництво нових і реконструювання старих об'єктів туристської галузі. Про це повинні піклуватися і регіон, і держава створюючи вигідні умови для інвесторів [5].

За умови забезпечення популяризації та транспортної доступності привабливими для рекреаційного туризму в Харківській області є: Зміївський, Харківський, Дергачівський і Вовчанський райони, а для історико-культурного туризму – Ізюмський, Богодухівський, Дергачівський, Нововодолазький

райони. Серед потенційно перспективних для розвитку різних видів туризму слід зазначити: Чугуївський, Дворічанський, Печенізький, Краснокутський райони [6].

Коливання туристичних потоків у Харківському регіоні викликані погіршенням соціально-економічного положення країни в цілому та регіону зокрема; зuboжінням значної частки населення регіону; дорожнечою туристичного продукту, що робить його недоступним для соціальних категорій населення; недостатньою кількістю комфортабельного та безпечного автотранспорту для обслуговування екскурсантів; незадовільним станом більшості автомобільних шляхів; практичною відсутністю реклами туристичних маршрутів Харківщини. Одним із дієвих інструментів розвитку внутрішнього туризму є стимулювання соціального туризму, адже в регіоні є потреба у масових запитах споживачів певної форми рекреації. Для Харківської області такою формою може бути щотижнева рекреація, тобто основні зусилля мають бути спрямовані на тури вихідного дня із центром (початком та закінченням маршруту) у місті Харкові та тури з районних центрів до міста [7, 8].

Однією з проблем недостатнього розвитку туризму в Харківській області також можна вважати відсутність організованої системи заходів з боку державної, міської та обласної влади.

Література:

1. Богдан Н. М., Свідло Ю. Д. Розроблення стратегії розвитку туризму в Харківській області. *Сучасні тенденції розвитку індустрії туризму та гостинності: глобальні виклики: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*. Харків : ХНУМГ імені О. М. Бекетова, 2022. С. 169–171. URL: <https://tinyurl.com/24emhcejc>
2. Поступна О. В., Філенко Д. С. Стратегія розвитку туристичної дестинації Харківської області. *Міське самоврядування в Україні: теорія та практика : матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції (з*

міжнародною участю), м. Полтава, 08 грудня 2020 року. Полтава : ПДАА, 2020. С. 161–163. URL: <https://tinyurl.com/ytp8mj5u>

3. Семенова М. В. Аналіз основних завдань щодо розвитку туризму в Харківській області. *Стратегія розвитку Харківської області на період 2021–2027 років: зб. наук. пр. за матеріалами круглого столу (м. Харків, 23 січня 2020 року)*. Харків, НДІ ПЗІР НАПрН України, 2020. С. 103–107. URL: <https://tinyurl.com/3na7fnx9>

4. Туризм і місто: досвід, проблеми та перспективи: монографія / за заг. ред. І. М. Писаревського; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. Х.: ХНАМГ, 2011. 284 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/11327937.pdf>

5. Рекун Г. П., Стаднюк Я. А. Оцінка впливу туристських чинників на розвиток Харківського регіону. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. 2014. № 2 (7), Т. 1. С. 44–50. URL: <https://tinyurl.com/mtc6359d>

6. Стратегія розвитку Харківської області на 2021–2027 роки. Офіційний сайт Харківської обласної державної адміністрації. URL: <https://kharkivoda.gov.ua/content/documents/1026/102538/files/Стратегія.pdf>

7. Скриль І. Сучасні тенденції розвитку туризму на прикладі Харківської області. *Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Теоретичні і прикладні напрямки розвитку туризму та рекреації в регіонах України»*. Кропивницький. ЛА НАУ, 2018. С. 111–116. URL: <https://tinyurl.com/57n8n8zy>

8. Носирєв О. О., Третьякова К. Д. Розвиток туристично-рекреаційного потенціалу Харківської області. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Теорія і практика розвитку туризму: досвід, проблеми, інновації»*. Харків : НУЦЗУ. 2023. С. 55-58. URL: <https://tinyurl.com/2p8jhh8z>